

Namomichi ñemongeta

2016 pe kuae korepoti opaetei rupi jekuaeño oyemboguapi kerëirako ojovae, jekuae guirave oyekuá mbaeti jeta rupi okuakuávae taikue arasa rupi rami jare oyechavae jaeko michi yae oñemoaivae korepoti jepi opaguire oa opaetei rupivae 2008 – 2009 pe. Kuae okuakuá raivi mbaevae vaerä opaete mbae oñemee retavae kuae arasa rupi oyovakeñovi tenonde rupi rami, oipiti kuae okuakuávae michiyae opaetei rupi aosavaegui. Oasa rami mbovi arasa rupi, korepoti reta oĩ ndaivivae oyapokako jekuaeño oñemoaña vaerä tenonde korepoti mbaraviki opaetei rupi, erëi katu kuae têtaguasu reta jeta rupi okuakuávae mbaeti ombokuakuá jae reta oäro rami.

Erëi katu, michiyae oipiti ramboeve kuae tenonde mboyasipe kuae arasa, opaete mbae yekou reta jepi opaetei rupi michimi rupi oyeupi raimi ndei opa mbove kuae arasa 2016, yepeteimona opita igui rupi tenonde oikosevae retagui arasa reta oasavaegui. Jayave jokuae oipota oechaka yandevae jaeko, opaete ikorepoti reta okuakuávae oechakako oyeupi opaete jae reta jeiavae gui, jokuae jekopegua oipoepe jae reta oikua rupi kavi kerëitako okukuá tenonde rupi ikorepoti ombombaraviki vaerä. Erëi kuae korepoti mbaraviki jare korepoti poepi reta, kuae oime ramboeve oyekua têtaruvicha reta jare korepoti mbaemboavai oñemoesaĩata reta.

Kuae teko regua kuae yande yaikoa rupi, America del Sur koti oyechavae jaeko ñemomichi opaete mbae reta oyeyapo vae ndive kuaeko oasa moko arasama osombaevae, yepeteimona opa oyeayea mbae reta oyeyapo kuae yaikoa rupi. Kuae mbae oatavae regua, oime amogüe têtaguasu reta yandeyipi rupi yoguirekovae reta opaete mbae jepi reta guireko jenda rupi kaviño, jokuae jekopegua opĩro ibanco central

retagui kerëi opomoatagātu vaerä mbae oatavae oime vaerä, erëi oime amogüe reta ombogueyi mbaere okovara vaerä omboapi regua arasa.

Kuae oasa ikotĩa jekopegua, ikaviäetei oñearo teivaegui oyemboipi ramo arasa yave, mburuvicha reta korepotire oyangarekovae kuae têtaguasu pe jei reta oikoño vaerä imae opaete iparavikire ipuere vaerä oipitika opaete korepoti mbaraviki jenda rupi jare opaete iyupavo mbaraviki reta oepe vaerä.

Jayave, kuae BCB jekuaeño omae omoi vaerä imbaraviki korepoti regua oyemboipi ramboeve 2014 arasa rupi. Jokuaeramo, oeyambae reve oyangareko mbaembae reta jepire, jokuae imae jekopegua oiko ivate rupi korepoti jare mbaembae retare oyekovaravae mbaeti seri oata. Kuae reta jeko pegua, opate jokuae mborokuai reta korepoti mbaraviki regua, ombori ipuere vaerä oiko ombaeporuka vaerä jare, jokoräi omae vaerä kerëi korepoti omombaraviki, kuaenunga ndive ikavi rupi oparaviki vae retape jare omogänaka jeta rupi chupevae retape jare oyemboya kuae mborokuai re vaepe.

Kuae Banco Central Bolivia pegua ombogueyi kuarasitipe mbae omeevae jepi jenda rupi kavi mbae oĩ vaerä, kuae jeko pegua oime jaeiño rupi oparaviki kuae arasavae; jaenungavi omotenonde oipii korepoti mbae iya retagui jare ombojisi kerëitako oyeporuvae arasa oyemboipi ramo yave, oyeyapo katu vaerä tenonde rupiguära oimeyë yave jeta rupi oyeporu korepoti reta. Mboyasi arasa iyapipe, oyeyapo katu vaerä kuae korepoti reta oyeporu kavi vaerävae, oñemoiruko korepoti jare oguĩrokuavëe, jokuae omboyeupi mbae oiporukavae jepi, jokuae omborivi kuae korepoti mbaraviki ipuere vaerä oyechauka okuakuákovae 2017 pe.

Kuae korepoti yopoepi regua, opaete teko reta korepoti regua oasa ïru têtaguasu reta yandeyipi rupi yoguirekovae ndive, jokuae teko kuae ñanerëta Boliviape oiko jendurupiño jokuaeramo opaete oiko kuaepe vae retape ipöra chupe jare omaeñoa oata vaerä mbaembae reta ïru têtaguasupe oasa rami, oporombori reve keräi korepoti okukakuä vaerä; jokuae ombotuichaete jare omomirata kuae Boliviaiguaete oiko vaerä. Jaekaviko kuae mbae ikavi oëvae retare oñemae kavi aguiye vaerä mbaeporara oïke ikötiagui jare oñemomiratayé yande korepoti oñerenoko mbaeti reve oïme korepoti yopoepi mbae jepi ombisiri jendaguivae jare imayaema oiko jokoräivae. ïru rupi jaenungavi, têtaruvichaguasu reta jekuaeñoovi omoïru mbaembae reta ipuere vaerä omomirata mbae reta jepi jenda rupi jare aguiye vaerä oata tembiu ñanerëtaguasupe.

Têtaruvichaguasu reta iyembori ndive päve, kuae BCB jekuaeño oporombori korepoti poruka pe opaete kuae mbaraviki oyapovae reta ñanerëtaguasupeguape jaeko Empresas Públicas Nacionales Estratégicas (EPNE) jeevae jare kuae Fondo Nacional de Desarrollo (FNDR) jeevaepe ipuere vaerä okukuä ñanerëta. Jaenungavi oñemee korepoti ipiau mbaraviki reta oyeyapo vaerävaepe jare jokoräi omokirëi omeevaerävi yombori kuaeregua Gobierno Autónomo Departamental reta. Jarevi, jekuaeño oñemee ipuere vaerä oyemboepi kuae Bono Juana Azurduy jeevae jare oñererökuavëevi michi rupi korepoti oñovatuvae reta pe ipuere vaerä ombokuakuä kuae korepoti oïporuka retavae. Jare jaenungañoovi jokoräi, mbaraviki korepoti yepoepi oyapovae retavae jaenungavi ombori okukuä korepoti reta oñemogäna.

Ñamae yave teko ikavimbae reta ikatu kotiguare, yandepuere yaecha mboapia mboyasi 2016 pe opaete kuae mbaraviki korepoti reta regua kuae ñanerëta Bolivia pe ipiräta kavi yaeko oiko, echa oechauka okukuävaevae jaeko 4,4% ñejäaka kuae jaeko kianunga ñavo oïporu korepoti vae omomiräta opaete kuae BCB imbaraviki oyapovae jare jaenungavi têtaruvichaguasu reta imbaraviki, echa kuae oyekuä opaete mbae ikavi oyapo oparaviki korepoti ndive vaere (jaeñoete mbaeti oïke kuaepe itakira ani ramo ivipitu), kuae reta jaeko opaete mbaeti mbae oñerenoe ivi iguiguivae jare opaete korepotipe mbae oyeguavae jare korepoti mabaviki. Jokuaeramo, oñearoko 2016 oyeokenda yave ñanerëtaguasupe.

ipuere oipiti jare omoamiri opaete kuae America de Sur pegua reta mboapi arasa rupima jare opaete reve irundiatama 2009 guive.

Jokuae jekoegua, mbae ogüirokuavëevae rupi, yandepuere yaikuauka kerëirako okukuävaevae echa jeta rupi mbaembae reta oyeyapo Industria Manufacturera jeivae iparaviki, korepoti Ñovatua reta, yekou O reta jare mbaraviki oyeyapo Empresa retape vae regua; Takarära jare Yemombeua reta regua; Mbaraviki oimevae regua; Oapo regua; Mbae oñemeevae regua; jare jaenungavi kuae mbaraviki itavera reta oñerenoevae ndive. Ñamae yave mbaereko korepoti oyemondovae, jekuaeño jeta rupi mbae oyegua jaeramo okukuä mbae oñemeevae kuae ñanerëtaguasupe; kuae oñemoaña jaeko jeta rupi mbae oyegua ñanerëtaguasupeguära, kuae yupavo reta mbaeopia pegua ndive, ombori retavi ipuere vaerä jekuaeño mbae oyegua.

ïru rupi, oñearo kerëitako mbae oyekua mbae oyemboepivae regua araëti yasipevae yandepuere yae kuae ogueyi mbae oatavae jaeko Korepoti Ñovatupe oipiti 5,8% ñejäaka Producto Interno Bruto (PIB) jeevaegui 2015pevae añave 5,6% ñejäaka PIB jeevaegui 2016pe. Kuae mbae oatavae ogueyivae jaeko oasa mbaetiramo jeta rupi mbae oñemee ikatu koti jepi jeko pegua, echa jeta rupi oñemoïru mbae reta oñemee ikatu kotivae. Jokuaeguire, yandepuere yaecha ogueyi kuae ikavimbaevae jaeko Mboupa reta oïme ouvae re; oñemomaïaye kuae gäna retavae jaeko ikavi rupi mbae Oñeñovatu ramo jare jembire kuae oyapoavae jaeko (RIN) jeevae; jare jaenungavi oïme gäna ikatu koti oparavikivae reta korepoti ombouvae re.

Jare jaenungavi, korepoti poruka reta ndive oparaviki vae reta tätayaevi oparaviki, oyekuaka oïporuka ramboeve korepoti jeta rupi mbaraviki oyapovae retape kue arasape oyeyapo rami, kuae ojovae jaeko omaeti retavae pe jare o oyapo retavae pe, opaete kuae reta jaeko oyapo kuae mborokuai guinoi kuae korepoti ndive oparavikivae reta jare omae reve keräi oñamoai vaerä. Kuae Boliviaiguaeterä oyeapovae jekuae guirave okukuä, echa oyekuauka ïru têtaguasu reta koti mbaeti oyeporu kuae dólar jeivae. Jaenungañoovi kuae korepoti ndive oparavikivae reta Entidades Intermediación Financiera (EIF) jeevae oechauka ipiräta ikorepoti pe jare mbaeti oata chupe.

Arasa oyeokenda yave, Bolivia oechauka mbae omboguapivae 4,0% ñejäaka, kuaeko mbiteäve ñamae kuae yaikoa koti yave jare mboapia michi rupi opita kuae pañandepo arasa rupi, jókuaeramo mbae jepi reta jendarupi kaviño yepemona jeta rupi korepoti omii kuae mbaravikipe. Taikuegua yasi reta 2016pe, kuae mbae oata arasa ñavoepvae opitako ñejäaka igui rupi IPM jeivae rupi aratini 2016pe, kuae oasako oime ramo korepoti yopoepe jenda rupi kaviñoramo jaeramo mbaeti mbae oatambaté ñamae yave ikotia; oyeyapokatu kuae tembiu reta oimkomegua katu jepire yave oasako oime ramo ñruvae güirokuavëe arasa mbite rupi; oyeekavae jaeko oyeupiti vaerä jokuave tenonde rupi oyemombeu rami; jare mbae jepi oyeupi mbegue rupi kavi jaeko mbaraviki oyapo reta pipevae.

Jayave, kuae mae osombaevae oporomborivi ipuere vaerä opaete kuae mbaraviki reta oyeyapovae korepoti mabaraviki regua ikavi rupi oë 2016pe, jokuave oipota jei tuicha rupi okuakuá korepoti reta jare mbae oatavae michiyae opita kuae yaikovae rupi. Jare jokoräiñovi, jekuaeñovi oyeyapo mbaraviki reta yombori pegua oñemomichi vaerä kuae mbaravete yaiko vaerä yovake rupi. Kuae oñerenoevae jaeko jeta rupi korepoti ikatu kotiguare oñemae kaviramo jare oñemomichi reve mbaavi reta korepoti ñovatu oimevae ndive jare yaecha kavi vaerä tenonde.

Tenonde mbae oasatavaere ñamae yave, ñru têtaguasu reta koti oñearovae jaeko omii kavi vaerä korepoti reta opaetevae imbae 2017pe, kuae oyeyokotako korepoti reta oï ndaivivaere jare okuakuávaere jare oyapo katu korepoti yopoepe reguavaere; kuae taikuevae jaeko oñamae vaerä keräi ipuere omboekoviye reta korepoti yopoepe oyeyapo katu vaerä mbae yekou reta oimeguëre, yambotuichavae jaeko oñepiroye tenonde oñemae rami itakira jepi ñru têtaguasu reta rupivae.

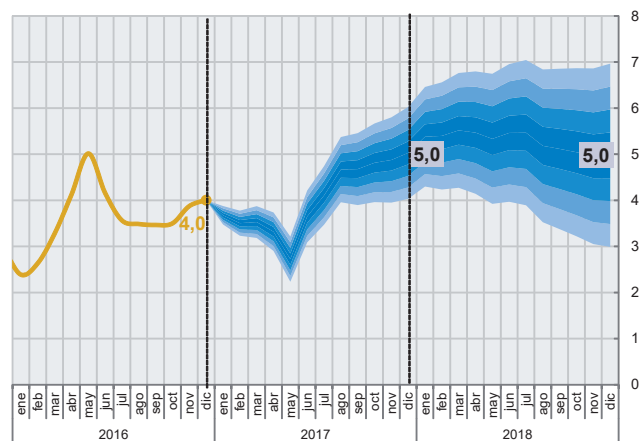
Kuae jekope, America Sur ipuereta oë kuae mbutuu oyeyapo oiko 2015–2016 pevae gui, omoanga reve iyeupe okuakuá vaerä mbegue katu rupi 2017pe, omboyuavimi reve keräi mbae ipuereyë opïro ñru têtaguasu reta rupi. Jokoräiñovi, tape oyeokenda jare mbae jepi mboyepi kuae commodities jeevae, kuae ipueretako mbegue rupi kavi omboyepika mbae oatavae kuae têtaguasu reta yande yaikoa rupi oikovaevi. Jokuave jekopegua, oñemaevae jaeko

okuakuá vaerä kuae PIB jeevae ikatu koti jare, erëi michi rupiño, ñamae yave Bolivia ikorepoti re.

Ñanerëtaguasu ikorepoti iparavikire ñamae yave, oñearovae jaeko oyeupiti vaerä kuae 4,7% ñejäaka opa yave kuae arasa 2017, kua arasa oasavaepe oyemombeu rami iarambo rupi jokuave oipota jei ikavi teko reta kuae japipe jare ikatu koti, jayave jaenunga jepi reta mbaere oyekovarava kuae America Sur peguape. Kuae oyeyapovae yandepuere yamboyepitaso kavi yepeteimona kuae ara yopoepe ikavi mbaevae guerü erëi michipeño güirokomegüa mbae, oime jeta rupi ikayae mbaraviki oyaporetavae, kuae jaeko korepoti mbaraviki oyapo retavae. Mbae oyeguavae regua, jekuaeño jeta rupi oyeporu jare oñemoai kuae ñanerëtaguasupe jare jaenungañovi ikatu koti, kuae oasako oyeupi mbae jepi reta oime oñemee ikatu kotiramo jare oimevi imborika reta oyekuayéramo.

Jokoräiñovi, kuae arasa 2017pe kuae mbae oatavae ipuereta oyapira michimipe 2016pe oikosevae kuaeko ikatu koti mbae oasaramo, ipuereta oasavi kuae teko oyemboyovake jeko pegua. Oñearovae jaeko kuae mbae jepi oyoavimivae oiko 5,0% ñejäaka kuae arasa iyapipe, ojo oväe 4% jare 6% ñejäaka, oñemae vaerä koräivi opa oyeokenda oï yave kuae arasa 2018.

Mbae oata jare oñemae tenonde vae
(Ñejäa rupi)

Kiagui oë: Banco Central Mborivia pegua.

Kuatia reta: Kuae ñejäa pe oikëvi ipuere vaerä yarovia opaete oechauka vae. Kuae ñejäa pe oyekua kavi vae jaeko oyeeva 90% ñejäaka pe

Ñamae yave kuae korepoti mbaraviki reta imborokuaire, kuae jekuaeñota ojo tenonde omoaña reve kuae korepoti imbaraviki reta 2017pe, jenda jare mbegue rupi kavi guireko vaerä mbae jepi reta jare omomirataavei opaete mbaraviki omeevae ipuere

vaerävi oporombori ñanerëta ikorepoti okuakuá jare ipiräta. Kuae teko korepoti yopoepe regua jekuaeñota omee miräta aguiye vaerä mbae oata, jekuaeñota omoeräkuá opaetepe oyeporu vaerä yande korepotiñño echa jayaveño yamboliviaiguata mbaembae reta ipuere vaerä oiko jenda rupi kavi korepoti mbaraviki reta jare aguiye vaerä mbae oasa ikatu kotivae oyeendu kuae ñanerëtape.

Yamboapi vaerä, aikuaukavi yepemona jeta rupi korepoti oyeupita jare mbae oatata, oñearo vae jaeko kuae mbae yuavi reta oime ikatu kotivae

jare tētaipo reta ikorepoti ndive ogueyi kuae mbae oatavae 2017pe. Yandepuereko yambotuicha Bolivia jekuaeño oime guinoi korepoti ipuere vaerä omae kaviavei opaete korepoti mbaraviki retare jare ñanerëtare, oporombori reve ombokukuá vaerä opaetevae ikorepoti jare yombori reta oñemeevae. Erëi oime yave mbae oasa aniramo mbae opia ikötia yave omboavai reve oyeupiti vaerä oñemoängavae, tētaruvichaguasu reta jare kuae BCB oyapota opaete ipoepika mborokuai guinoivae ipuere vaerä oyapo katu kuae mbaavi reta.